

องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4

The Body of Knowledge About the System of Propagation of Buddhism According to the Principles of the Patisambhida 4

พระภิกษุภวณามังคลาจารย์ (ธนมงคฺล นวปฺระกอบ), พระมหาสมบุญ ทองแก้ว และ สมชัย ศรีนอก
Phra Bhavanamangkalajarn (Thannamogkol Naprakob), Phramaha Somboon Thongkaew
and Somchai Srinok

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: dn.2519@gmail.com

Received April 11, 2023; Revised May 31, 2023; Accepted June 14, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย พุทธโอวาท 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 ระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ 1) เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของระบบ 2) เนื้อหาและมโนทัศน์ (กลยุทธ์/วิธีการสอน สื่อและกิจกรรม) 3) ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการเผยแผ่ 4) การวัดและประเมินผล เพราะว่าการตั้งใจศึกษาหลักธรรมคำสอน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีปณิธานเพื่อออกมาทำหน้าที่อบรมแนะนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หาอุบายวิธีประกาศพระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชนให้ได้ยิน ได้ฟัง ได้รู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแผ่ขยายกว้างออกไปจนมีผู้เคารพเลื่อมใส นับถือในพระรัตนตรัยตั้งตนอยู่ในศีลธรรม

คำสำคัญ: องค์ความรู้; การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; หลักปฏิสัมพันธ์ 4

Abstract

This article presents a body of knowledge about the Buddhist propagation system, consisting of 3 teachings, 4 ideologies, and 6 methods. The system of propagation of Buddhism according to the principle of Patisaphida 4 has 4 important components: 1) the goal or objective of the system 2) content and concept (strategies/methods of teaching media and activities) 3) Relationship of propagating components 4) Measurement and evaluation because the intention to study the doctrines Behave as a role model for society has a determination to come out to do the duty of training and introducing the principles and teachings of the Lord Buddha

find a way to preach Buddhism to the Buddhists to hear, listen, and know about Buddhism correctly causing the Buddha's teachings to spread widely until there were people who respected and respected the Triple Gems and established themselves in morality.

Keyword: Body of Knowledge; Propagation of Buddhism; Patisaphida 4

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลครั้งแรก เริ่มต้นจากพระพุทธสาวกอรหันต์ 60 องค์ เมื่อเวลาผ่านไปมีพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากขึ้น พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเข้ามาสู่ประเทศไทยมีหลักฐานในคัมภีร์พระไตรปิฎกและตำราทางวิชาการแสดงทรรศนะสอดคล้องกันว่าเข้ามาหลังการทำสังคายนาครั้งที่ 3 รัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงส่งพระโสณะ พระอุตตระและคณะ เป็นสมณทูตเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สุวรรณภูมิ ศูนย์กลางที่นครปฐมซึ่งมีมอญ ละว้าเป็นชนพื้นเมือง (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2506) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญที่สุดของไทย เพราะมีการเผยแผ่จากพระสงฆ์ผู้ประพตติดีประพตติชอบยาวนานต่อเนื่องสืบมามิขาดสาย พระสงฆ์ มีข้อวัตรปฏิบัติอันน่าเลื่อมใสศรัทธา 9 ประการ คือ 1) สุปฏิปันโน ผู้ปฏิบัติดี 2) อุชุปฏิปันโน ผู้ปฏิบัติตรง 3) ฉายปฏิปันโน ผู้ปฏิบัติถูกต้องทาง 4) สามีจิปฏิปันโน ผู้ปฏิบัติสมควร 5) อาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่ของที่นำมาบูชา 6) ปาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ 7) ทกขิณเยโย เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา 8) อญชลิกรณียโย เป็นผู้ควรกราบไหว้ 9) อนุตตร ปุณฺณเขตต์ โลกสฺส เป็นนื่อนาบุญ เป็นแหล่งปลูกฝัง เผยแพร่ความดีที่ยอดเยี่ยมของโลก (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตฺโต 2543)

สังคมไทยปัจจุบัน เป็นยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดน มีข่าวสารข้อมูลที่เข้ามากระทบต่อการดำเนินชีวิตคนในสังคมมากมาย ความเจริญทางด้านวัตถุทำให้การติดต่อสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกทำให้สังคมรับรู้ร่วมกันได้ทั้งหมด ขณะเดียวกันการสื่อสารมีอิทธิพลครอบงำโลกและทำให้ผู้คนตกอยู่ในอำนาจของวัตถุ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคสมัยปัจจุบันเป็นหน้าที่สำคัญอันดับแรกของพระสงฆ์ ในการร่วมมือกันทุกภาคส่วน อดีตที่ผ่านมาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้การเทศน์

1) แนวคิด ทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลังจากพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณ ณ โพธิบัลลังก์ ได้ร่วมพระศรัทธาโพธิ์ที่ตำบลอรุเวลา แคว้นมคธ เมื่อวันเพ็ญ เดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 45 ปี ทรงดำริว่าพระธรรมที่ตรัสรู้มีความสุขลุ่มลึก ยากที่ชนทั้งหลายจักเข้าใจ จึงทรงมีพระทัยน้อมไปทางที่จะไม่แสดงธรรม ท้าวสหัมบดีพรหม รู้พระรำพึงของพระพุทธเจ้า จึงมาเฝ้ากราบทูลอาราธนาแสดงธรรม พระพุทธเจ้าทรงทราบคำอาราธนา ทรงอาศัยพระกรุณาในหมู่สัตว์ ตรวดดูโลกด้วยพระพุทจักขุ (คือปรีชาหยั่งรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของสัตว์ทั้งหลาย) เมื่อทรงเห็นสัตว์ทั้งหลายผู้มีจูลีในดวงตาเบาบาง ผู้มีจูลีในดวงตามาก ผู้มีอินทรีย์แก่กล้า ผู้มีอินทรีย์อ่อน ผู้มีอาการดี ผู้มีอาการทราม สอนให้รู้ได้ง่าย สอนให้รู้ได้ยาก ควรสั่งสอน ไม่ควรสั่งสอน บางพวกเห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัว บางพวกไม่เห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัว ฉะนั้น จึงทรงพิจารณาบุคคลก่อนแสดงธรรม ()

พระพุทธเจ้าทรงประทาน หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แก่พระอรหันต์สาวก 1,250 รูปที่มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมายที่เวฬุวนาราม เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ ในวันเพ็ญมาฆะ หรือวันมาฆบูชา มีเนื้อหาสาระธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสแก่พระอรหันต์สาวกทั้งหลายเหล่านั้น เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ มี 13 ประการ (มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 วิธีการ 6 เป็นหลักการประกาศหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่

1) โอวาท 3 คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อมและ การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

2) อุดมการณ์ 4 คือ หลักการที่ทรงวางไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ 1) ความอดทน 2) ความไม่เบียดเบียน (ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นสมณะ) 3) เป็นผู้สงบระงับบาป (ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นบรรพชิต) และ 4) นิพพาน เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

3) วิธีการ 6 คือ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ (1) การไม่ทำร้ายใคร (2) การไม่ทำร้ายใคร (3) การสำรวมในพระปาติโมกข์ (4) การรู้จักประมาณในอาหาร (5) การนอน การนั่งในที่สงบ (6) การประกอบความเพียรในอธิจิต

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ออกมาขยายให้กว้างขวางไปสู่ประชาชน โดยใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความศรัทธาเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติตามจนสามารถบรรลุประโยชน์สูงสุด หมายถึง การที่พระสงฆ์ ตั้งใจศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีปณิธานเพื่อออกมาทำหน้าที่อบรมแนะนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หาอุบายวิธีประกาศพระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชนให้ได้ยิน ได้ฟัง ได้รู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแผ่ขยายกว้างออกไปจนมีผู้เคารพเลื่อมใสนับถือในพระรัตนตรัยตั้งตนอยู่ในศีลธรรม

พระสงฆ์นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย

พระสงฆ์ผู้เป็นนักปราชญ์ นักวิชาการ นักการศึกษาที่ได้รับความศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนิกว่ามีผลงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน เช่น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พระพรหมบัณฑิต (ประยูรธมฺมจิตฺโต) พระราชาธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) พระไพศาล วิสาโล และ พระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี) เป็นต้น

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาแห่งยุคปัจจุบัน ที่ได้รับความเคารพนับถืออย่างยิ่งจากมหาชน การยอมรับอย่างกว้างขวางจากชาวไทยและชาวโลก ทั้งจากชาวพุทธและผู้ที่ไม่นับถือศาสนาอื่น ท่านเป็นบุคคลตัวอย่างที่ดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย มีวัตรปฏิบัติที่อ่อนน้อมถ่อมตน ให้ความสำคัญและความสนใจแก่ผู้ที่เข้าพบโดยไม่เลือกชาติ ศาสนา ผิวพรรณ เพศ เป็นพระสงฆ์ที่ให้คุณประโยชน์ต่อวงการพระพุทธศาสนาและสังคมของมวลมนุษยชาติ อย่างไรก็ดีเปรียบได้ยาก ยืนหยัดอยู่บนความถูกต้องแห่งธรรมวินัย ปกป้องภัยพระพุทธศาสนาทั้งภายในและภายนอก ท่านได้อุทิศตนให้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งด้านการบรรยาย ทางวิชาการ การแสดงพระธรรมเทศนา ตลอดจนงานด้านนิพนธ์ เอกสารวิชาการและตำราจำนวนมาก ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศความใฝ่รู้ใฝ่ค้นคว้าวิจัย ทำให้ท่านศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก และพระคัมภีร์ชั้นรองอื่น ๆ พร้อมทั้งศึกษาค้นคว้าศาสตร์ต่าง ๆ ทางโลกทั้งมนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยมีทัศนะด้านการเผยแผ่ในสถานการณ์ปัจจุบันว่า ธรรมทูต คือนักเทศน์ชาวพุทธ ผู้สอนศาสนาพุทธ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การจาริกแสวงบุญในพระพุทธศาสนา ผู้เดินทางเพื่อศาสนกิจ ผู้แสดงธรรมเพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2553) เป็นผู้ส่งสารหรือสื่อสารสังฆธรรมต้องมีลักษณะหรือคุณสมบัติ 5 ประการ คือ 1) ไม่ยกตน 2) ไม่ชมผู้อื่น 3) ไม่มองดูด้วยเหยียดหยาม 4) ไม่กระทบกระทั่งท่านผู้รู้แจ้ง 5) ไม่กล่าวคุณความดีของตนในที่ชุมชน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พร้อมทั้งไม่ฟุ้งซ่าน กล่าวพ้อประมาณ มีจริยวัตรดีงาม ใช้เนื้อความที่ละเอียดสุขุม มีปฏิภาณปัญญาดี อ่อนน้อมถ่อมตนและอยู่ในศีลจารวัตรอย่างต่อเนื่อง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

เป็นพระนักวิชาการ นักบริหาร นักการศึกษา นักเทศน์และนักเขียน ผู้มีผลงานมากมายทั้งในภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรกที่ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัย ได้รับรางวัลและคุณูปการ บัณฑิตกิตติมศักดิ์จากหลายสถาบัน เป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญา ในฐานะเจ้าอาวาสได้บูรณปฏิสังขรณ์ พระบรมธาตุมหาเจดีย์ วัดประยูรวงศาวาส จนได้รับรางวัลยอดเยี่ยม อันดับ 1 ด้านการอนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรมจากองค์การยูเนสโก เป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 5 สมัย ท่านมีทัศนะด้าน การเผยแผ่ในสถานการณ์ปัจจุบันว่า

ธรรมประกาศโนบาย หรือวิธีประกาศธรรม 5 ข้อ เป็นนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ท่าน ประยุกต์มาจากพระพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้แก่พระอรหันต์ 60 รูป เพื่อไปทำหน้าที่พระธรรมทูต ในการออกไปประกาศพระพุทธศาสนา ประกอบกับประสบการณ์ของพระพรหมบัณฑิตในการทำหน้าที่เผยแผ่ พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงได้ตกผลึกทางความคิดจากพระพุทธพจน์และประสบการณ์ ออกมาเป็นนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5 ข้อนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมบัณฑิต ที่ กลั่นกรองจากประสบการณ์การทำงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ แสดงให้เห็นถึง ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงหลักคิดในการนำเอาพระพุทธพจน์ของพระพุทธองค์มา ประยุกต์ใช้กับหลักพุทธธรรมธรรมและปรับให้เหมาะสมเข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน (พระพรหมบัณฑิต ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2552)

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ)

พระราชธรรมนิเทศ หรือพระพยอม ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระนักเทศน์และพระ ผู้เสียสละ เจ้า อาวาสวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ท่านมีลีลาการเทศนาธรรมอย่างตื่นเต้น เร้าใจ มีคำสอน มากมายเพื่อสั่งสอนพุทธศาสนิกชน คำสอนที่ฮิตและเป็นจดจำเป็นอย่างดีก็คือ “โกรธ คือ โง่ โมโห คือ บ้า ไม่โกรธ ดีกว่า จะได้ไม่บ้าไม่โง่” นอกจากนี้จะมีชื่อเสียงในด้านเทศนาธรรมแล้ว พระพยอมมีหลักการทำงานคือ เผยแผ่ สงเคราะห์ พัฒนา (พระพยอม กลฺยาโณ, 2552) โดยมีการจัดตั้งมูลนิธิสวนแก้ว ได้รับการรับรองเป็นองค์กร สาธารณะประโยชน์ เพื่อต้องการช่วยเหลือประชาชนอย่างแท้จริง

พระไพศาล วิสาโล

พระไพศาล วิสาโล (วงศ์วรวิสิทธิ์) เป็นพระนักเผยแผ่ที่รู้จักอย่างแพร่หลายของเมืองไทยในปัจจุบัน ท่านบรรพชาและอุปสมบทปี พ.ศ. 2526 ปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดชัยภูมิ ท่าน เป็นพระนักวิชาการ นักคิด นักเขียนในบวรพระพุทธศาสนารุ่นใหม่ เป็นนักปฏิบัติธรรม นักบรรยายธรรมที่ผลิตผล งานออกมาในรูปสื่อโทรทัศน์ และหนังสือออกมาอย่างสม่ำเสมอในยุคปัจจุบัน ท่านเป็นผู้ริเริ่มในการเตรียมตัวทาง จิตวิญญาณก่อนตาย เพื่อให้ผู้ตายจากไปอย่างสงบ มีผลงานเผยแผ่ในสื่อหลายรูปแบบ

รูปแบบกิจกรรมที่ทำให้ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์กันซึ่งยังจำเป็นอยู่ เป็นสิ่งที่คนยุคนี้หย่อน และพลังดึงดูด คนได้ไม่น้อย อย่างกิจกรรมปลูกต้นไม้ ปลูกธรรมะ ก็เกิดจากความต้องการให้คนปลูกต้นไม้กันเยอะ ๆ โดยการ ปลูกต้นไม้เปรียบได้กับการปลูกธรรมะ การนำต้นไม้หรือต้นกล้าไปปลูกเป็นการบำรุงพุทธศาสนา เพราะ พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นท่ามกลางธรรมชาติ พระพุทธเจ้าตรัสรู้ในป่า โดยอาศัยร่มเงาของต้นไม้ ถ้าเราส่งเสริมการ ปลูกต้นไม้ให้สถานที่ต่าง ๆ เป็นธรรมเนียม ก็เท่ากับช่วยส่งเสริมให้ธรรมะงอกงามในจิตใจของผู้คน และส่งเสริมความ ร่มเย็นให้กับโลก เพราะตอนนี้โลกมีความร้อนขึ้นเรื่อย ๆ

พระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี)

พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี) ว.วชิรเมธี เป็นนามปากกา เป็นภิกษุมีชื่อเสียงว่าเป็นพระนักวิชาการ นักคิด นักเขียน นักบรรยายธรรม สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ประกาศเป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับรางวัล ผู้อุปถัมภ์ UNHCR ด้านสันติภาพและเมตตาธรรม ท่านทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบ ‘ธรรมประยุกต์’ (Applied Buddhism) เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางด้วยผลงานธรรมนิพนธ์ชุด ‘ธรรมะติดปีก’ (ประกอบด้วยธรรมะติดปีก ธรรมะบันดาล ธรรมะดับร้อน ธรรมะหลับสบาย)

ท่านให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกคือ ผู้รับสาร การเทศนาธรรมะผ่านสื่อสารมวลชนของ ว. วชิรเมธีทุกครั้ง ไม่ว่าจะถ่ายทอดธรรมะผ่านสื่อสารมวลชนประเภทใดก็ตาม ท่านมีหลักการเทศน์ให้ตรงตามกลุ่มของผู้ฟัง โดยคำนึงถึงบุคคลที่กำลังสื่อสารด้วยการพูดก็จะคำนึงว่า พูดให้ใครฟังเป็นลำดับแรก การเขียนก็คำนึงว่า ใครเป็นผู้อ่าน เนื่องจาก ผู้รับสารเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการกำหนดเรื่องที่จะพูดหรือแสดงธรรม ว. วชิรเมธี จึงให้ความสำคัญแก่ ผู้รับสารเป็นลำดับแรก และนำเรื่องและผู้รับสารกลุ่มนั้น ๆ กำลังให้ความสนใจ นำมาเล่าให้สอดคล้องกับธรรมะหลังจากการวิเคราะห์ผู้รับสารแล้วท่านจะเตรียมเนื้อหาให้สอดคล้องกับผู้รับสารแต่ละกลุ่ม โดยการเตรียมเนื้อหาเรื่องราวธรรมะให้ตรงกับความต้องการของผู้รับสาร โดยหลักการเลือกเรื่องที่จะนำมาเล่าเพื่อถ่ายทอดธรรมะ มีอยู่หลักการเดียวกัน คือ เลือกเรื่องให้ผู้รับสารสนใจมาก่อนอยู่แล้ว เพื่อเป็นการเรียกความสนใจหรือกระตุ้นความสนใจของผู้รับสาร เพื่อถ่ายทอดเป็นธรรมะที่ประทับใจของทุกกลุ่มผู้ฟัง

สรุป องค์ความรู้จากทัศนะของนักเผยแผ่ นักการศึกษา นักวิชาการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานการณ์ปัจจุบันว่า

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการบรรยายทางวิชาการ การแสดงพระธรรมเทศนา งานด้านธรรมนิพนธ์ เอกสารวิชาการและตำราภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ความใฝ่รู้ ใฝ่ค้นคว้าวิจัยศาสตร์ต่าง ๆ ทางโลก-ทางธรรม การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้แสดงธรรมเพื่อประโยชน์ ผู้ส่งสารต้องมีคุณลักษณะ 5 ประการ คือ 1) ไม่ยกตน 2) ไม่ข่มผู้อื่น 3) ไม่มองดูด้วยเหยียดหยาม 4) ไม่กระทบกระทั่ง ท่านผู้รู้แจ้ง 5) ไม่กล่าวคุณความดีของตนในที่ชุมชน ไม่ฟุ้งซ่าน มีจริยวัตรดีงาม ใช้เนื้อความละเอียดสุขุม มีปฏิภาณ ปัญญาดี อ่อนน้อมถ่อมตนอยู่ในศีลาจารวัตรอย่างต่อเนื่อง
พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)	กลยุทธ์ดำเนินการประกาศธรรม 5 ข้อ คือ 1. การตกปลานอกบ้าน 2. การประสานสืบทิต 3. การผูกมิตรทั่วหล้า 4. การบริหารปัญญา 5) สาลิกาป้อนเหยื่อ
พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ)	ปฏิปทาในการใช้หลักธรรม คำสั่งสอนทางศาสนาประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการพัฒนาสังคมและการดำเนินชีวิต ซึ่งมีผลงาน เช่น พระวิทยากร รายการธรรมะทางสื่อต่าง ๆ การสงเคราะห์งานแก่ผู้เดือดร้อน
พระอธิการไพศาล วิสาโล	เครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่คือสื่อโซเชียลมีเดีย ต้องปรับในเรื่องวิธีการ เทคนิค ภาษาที่ใช้ รวมทั้งจุดเน้นต้องเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เช่น คอร์สปฏิบัติธรรม การเข้าวัดฟังธรรม การจัดเวิร์กช็อป การจัดอีเวนต์

พระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี)	สื่อสารมวลชนเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ 4 รูปแบบคือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ และสื่อใหม่ (โซเชียล มีเดีย)
-----------------------------	---

แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4

ปฏิสัมพันธ์ คือปัญญาแตกฉาน เป็นหลักธรรมที่ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาควรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างชำนาญเชี่ยวชาญคือ 1) มีปัญญาแตกฉานเข้าใจในอรรถ (เนื้อหาสาระ) 2) เข้าใจในธรรม (สามารถอธิบายโดยย่อหรือพิสดารได้) 3) เข้าใจในหลักนิรุตติ (การซ้ำซ้อนในการใช้ภาษา) 4) เข้าใจในหลักปฏิภาณ คือไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (สามารถโต้ตอบได้ทุกสถานการณ์)

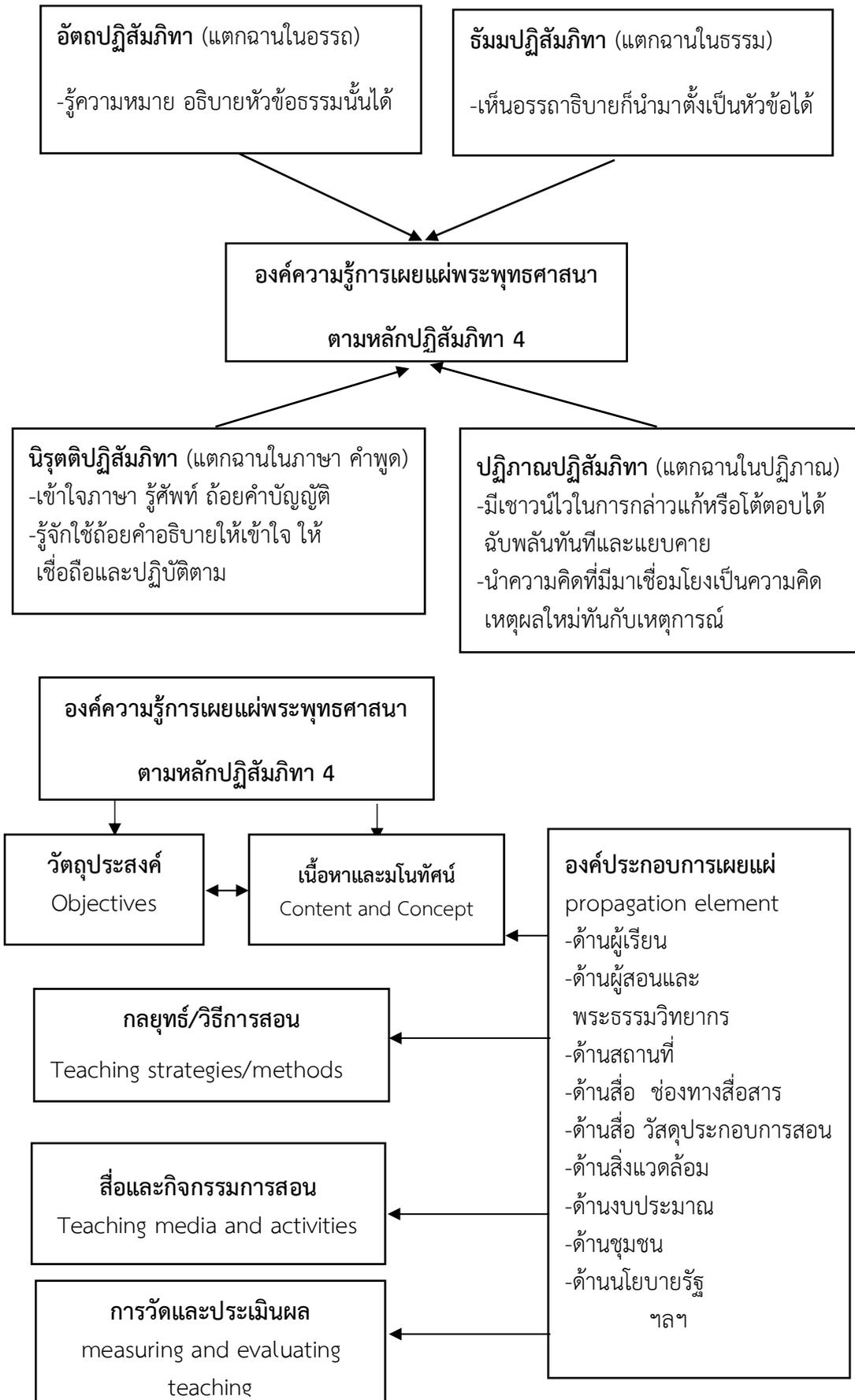
องค์ความรู้การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

องค์ความรู้การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื้อหาสาระธรรมเทศนาที่พระพุทธองค์ตรัสแก่พระอรหันต์สาวกทั้งหลายเหล่านั้น เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ มี 13 ประการ คือ โอวาท 3 อุดมการณ์ 4 วิธีการ 6

โอวาท 3	ไม่ทำชั่ว	-ไม่ทำลายสุขภาพ ปราศจากเวรภัย -ไม่ทำลายสังคม น่าอยู่เกิดสันติสุข -ไม่ทำลายธรรมชาติ ช่วยให้สิ่งแวดล้อมดี
	ทำความดี	-มีสุขภาพแข็งแรงปราศจากโรคภัย -มีกำลังใจ ปีติปลาบปลื้ม เป็นสุขใจ -มีโภคทรัพย์ไม่ขัดสน เจริญก้าวหน้า
	ฝึกจิตให้ผ่องใส	-มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล ชาญฉลาด -มีจิตใจมั่นคง หนักแน่น ไม่หวั่นไหว -มีอารมณ์ดี แจ่มใส ไม่เครียด ไม่เป็นโรคประสาท
อุดมการณ์ 4	ความอดทน	-ผ่านพ้นอุปสรรค สำเร็จผลในหน้าที่การงาน
	นิพพานเป็นบรมธรรม	-มีจุดมุ่งหมาย บรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต
	ผู้ทำลายชีวิตไม่ถือว่าเป็นบรรพชิต	-เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมในการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ
	ผู้ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นสมณะ	-เป็นปทัสฐานที่สังคมใช้กัน และถือว่าเป็นมาตรฐาน
วิธีการ 6	การไม่ว่าร้ายใคร	-น่ารัก อดทนเข้าใกล้เพราะรู้สึกปลอดภัย
	การไม่ทำร้ายใคร	-น่าเคารพ น่าสนทนา เพราะรู้สึกสบายใจ
	การสำรวมในพระปาติโมกข์	-น่าเลื่อมใส อดทนพบเห็น เพราะเจริญใจ
	การรู้จักประมาณในอาหาร	-น่านับถือ อดทนอุปถัมภ์เพราะรู้สึกไว้วางใจ
	การนอน การนั่งในที่สงัด	-น่ายกย่อง กราบไหว้ เพราะรู้สึกเป็นสุขใจ
	การประกอบความเพียรในอธิจิต	-น่าเชื่อถือปฏิบัติตามเพราะรู้สึกอัศจรรย์ใจ

องค์ความรู้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4

องค์ความรู้ (body of knowledge) คือ ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วนำมาบูรณาการเข้าเป็นความรู้ในระดับที่สูงขึ้น (ราชบัณฑิต, 2556) สามารถสังเคราะห์ ได้ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- พระพยอม กลฺยาโณ. (2552). พระเครื่องเป็นพุทธศาสตร์หรือไสยศาสตร์. *A day*, 109(108), 83.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2552). *ธรรมประกาศโนบาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิต. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2506). *ประวัติศาสตร์ศาสนา*. กรุงเทพฯ: เพ็ญอักษร.